

VEM E' DE' DU VILL HA? SVENSKA FOLKETS UPPFATTNINGAR OM VIKTIGA EGENSKAPER HOS POLITIKER

FELIX CASSEL OCH PATRIK ÖHBERG

Sammanfattning

Vilka politiker vill svenska folket ha? I det här kapitlet studeras vilka egenskaper svenska folket tycker är särskilt viktiga hos en rikspolitiker och hur svenskarnas bedömningar har förändrats sedan år 2000. Resultaten pekar mot att svenska folket fått en mer elitistisk syn på sina valda företrädare. Liksom för tjugo år sedan anser svenskarna idag att ärlighet och kunnsighet är de viktigaste egenskaperna hos en politiker, följt av intelligens och att vara en stark ledare. Personlighetsrelaterade egenskaper som att vara vanlig, inspirerande och ha humor anses däremot vara klart mindre viktiga. Till skillnad från vad partierna själva tycks efterfråga har egenskaper som ungdom, fungera i TV-sofforna, men också att vara kvinna, inte samma dragningskraft på väljarna. Varken nu eller då.

Niccolo Machiavelli skriver i *Fursten* att människan bedöms i större utsträckning utifrån hur hon framstår än vad hon faktiskt åstadkommer. Våra politiker är nog bekanta med denna observation. På den politiska scenen bedöms du inte enbart för vad du gjort, utan också för den du är eller inte är. En politikers egenskaper är en ständig källa till diskussion hos den tjatrande klassen. Men i det här kapitlet ska vi analysera vilka egenskaper svenska folket tycker är särskilt viktiga hos en rikspolitiker. Det är dessutom på tiden. Det är mer än 20 år sedan SOM-institutet senast gjorde det. För att belysa ämnets eviga relevans börjar vi med Liberalerna och Johan Pehrson.

Han kom, han såg, han segrade. När Nyamko Sabuni kastade in handduken och oväntat avgick som Liberalernas partiledare den 8 april 2022, fem ynka månader före riksdagsvalet, var Liberalerna uträknade. Sabuni hade inte lyckats vända den opinionsmässiga kräftgången som tilltog sedan januariavtalets tillkomst efter riksdagsvalet 2018. Problemet hade snarare förstärkts. Efter ett kritiserat filmklipp i vilket det kunde tolkas som att Sabuni skulle fly till Norge vid en invasion av Sverige valde hon att avgå. Partiet samlade vid denna tid 2,5 procent av väljarkåren enligt svensk väljaropinion (Sveriges Radio, 2022). Så tätt in på riksdagsvalet föll det sig naturligt att förste vice partiledare Johan Pehrson omedelbart tog över partiledarskapet.

Vad som därefter skedde bär stora likheter med Centerpartiets utveckling när Maud Olofsson efterträdde Lennart Daléus som partiledare våren 2001 (Hvitfelt & Nord, 2001). I likhet med Olofsson blev Pehrson flitigt exponerad i media och mycket fokus kom att läggas på hans folkliga framtoning. Pehrson tog alla chanser att låta sig porträtteras med en korb i handen och ”killen vid grillen” blev ett i det närmaste patenterat begrepp som associerades med den gladlynte örebroaren. Snabbt etablerade Pehrson Liberalerna på säker mark ovanför fyra-procentspärren och i riksdagsvalet i september erhöll partiet 4,6 procent av rösterna. I Liberalernas valanalys (Liberalerna 2022: 31) pekades Pehrson ut som en central faktor bakom partiets överlevnad i riksdagen. Om Pehrson anges i valanalysen att *”Hans energi och personlighet skapade entusiasm i partiorganisationen (...) Dessutom skapades en positiv berättelse om partiet när Johan Pehrsons humor och folklighet fick uppmärksamhet i media, via såväl kampanjer som genom ”killen vid grillen”-uppslag”*.

Liberalernas opinionsmässiga förvandling under Johan Pehrson och beskrivningen om densamma i partiets valanalys ger onekligen upphov till en rad frågor om personer och politik. Är det viktigare för partierna att deras ledare uppvisar vissa personliga karaktärdrag än sakpolitiska övertygelser? I vilken utsträckning påverkar partiernas önskemål om vissa egenskaper jakten på nya partiledare? Liknande frågor kan ställas utifrån väljarperspektivet. Hur viktiga är en partiledares egenskaper för väljares val av parti, och vilka egenskaper hos en politiker framhålls som viktigast bland väljarna?

Vad vet vi om vilka egenskaper väljarna söker efter hos en politiker?

Betydelsen av en politikers egenskaper för väljares partival och utvärdering av politiker har gett upphov till en rik forskningsdiskussion. En brett förekommande distinktion i litteraturen är den mellan politiskt relevanta egenskaper å ena sidan och personlighetsmässiga egenskaper å andra sidan (Ohr & Oscarsson, 2013). Politiskt relevanta egenskaper omfattar attribut som relaterar till politikerns prestation i arbetet, så som kunnskap, ärlighet, intelligens och ledarskapsförmågor. Bland de personlighetsmässiga egenskaperna förekommer attribut som i högre utsträckning relaterar till yttre faktorer, så som att tillhöra ett visst kön eller ålderskategori. Andra egenskaper som lyfts fram bland de personlighetsrelaterade faktorerna hör till sådana som enklast kan samlas under begreppet karisma (Miller, 1986). Att vara bra i tv, ha humor, vara inspirerande och en skicklig debattör utgör exempel på egenskaper som faller under denna kategori.

Den främsta trötan i tidigare forskning har gällt vilken typ av egenskaper som i högst utsträckning påverkar väljarnas utvärdering av partiledare och val av parti: egenskaper som associerar till kompetens eller egenskaper som associerar till värme (Laustsen & Bor, 2017). Här konkurrerar i någon mån två olika forskningsdiscipliner mot varandra. Statsvetenskaplig forskning har framför allt lyft fram att olika typer av kompetensbaserade egenskaper, till exempel kunnskap och intelligens,

sätter starkast prägel på väljares bedömning av politiker. Huruvida politikern anses kompetent för sitt uppdrag, eller bedöms ha utfört detsamma på ett kompetent sätt anses utgöra det mest framträdande måttet när väljare utvärderar politiker (Kinder, 1986). Detta har också bekräftats i flera empiriska observationsstudier av framför allt amerikanska väljardata. Även experimentellt har det kunnat beläggas att väljare i högre utsträckning föredrar en politiker som uppfattas som kompetent men känslolokall framför en politiker som uppfattas som varm men inkompetent (Funk, 1997).

Kritik mot de statsvetenskapliga forskningsrönen saknas emellertid inte. Många av studierna går decennier tillbaka och fokuserar närmast uteslutande på amerikanska presidentkandidater (Laustsen & Bor, 2017). En konkurrerande teori hämtad från socialpsykologisk forskning lyfter fram att egenskaper som utstrålar värme är av större betydelse för hur människor i allmänhet bildar sina uppfattningar om andra. På den politiska arenan blir denna teoretiska ansats relevant. Enligt teorin bildar människor initialt uppfattningar om andra baserat på deras intentioner snarare än på om de har förmåga att fullfölja intentionerna i fråga. De initialt formade uppfattningarna om värme är dessutom starkare än uppfattningar om kompetens (Fiske m.fl., 2007). Enligt denna ansats styrs uppfattningar om politiker primärt av huruvida personen utstrålar värme snarare än kompetens, och att dessa värmerelaterade egenskaper är av större betydelse för väljares utvärdering av politiker än kompetensrelaterade egenskaper. Också nyare forskningsresultat från såväl experimentella studier som amerikansk väljardata visar att värmerelaterade egenskaper bedöms som klart viktigare av väljare vid kandidatutvärdering och partival jämfört med egenskaper som signalerar kompetens, ledarskap och integritet (Laustsen & Bor, 2017).

Den stora delen av forskningsområdet har varit inriktad på politiskt relevanta egenskaper och i vilken utsträckning uppfattningar om partiledarna påverkar partival (Laustsen & Bor, 2017; Ohr & Oscarsson, 2013). I den svenska kontexten sågs det dock länge med viss skepsis på förekomsten av partiledareffekter. Partierna har under lång tid spelat en långt större roll för väljarnas val av parti än dess kandidater. Inte minst bidrog det svenska valsystemet utan möjlighet att rangordna kandidater och personröstning länge till detta faktum (Holmberg, 2009). Förändringar i det mediala och politiska landskapet har emellertid skapat en bördig jordmån för ett allt större fokus på politikeregenskaper. Väljarnas förändrade mediekonsumtion och sociala mediars växande betydelse har förändrat partiernas kommunikationsstrategier och medfört att fokus i allt högre grad hamnat på partiledares egenskaper (Esser & Strömbäck, 2014). Vid sidan av medierelaterade förändringar har de känslomässiga banden mellan väljare och partier successivt försvagats. När en tidigare starkt strukturerande kraft som partiidentifikation blir allt mindre viktig ökar betydelsen av kortsiktiga faktorer för partival, till exempel deras politiska företrädare (Barisione, 2009). Det empiriska stödet för att partiledare har en signifikant

betydelse för partival är emellertid alltså svagt, även om en viss generell ökning de senaste årtiondena kan skönjas (Barisione, 2009; Garzia, 2022).

Givet utvecklingen som beskrivits ovan är det måhända mindre överraskande att frågan om politikernas egenskaper kommit att få en allt större tyngd i den mediala och politiska debatten. I detta kapitel drar vi vårt strå till stacken genom att redovisa vilka egenskaper svenska folket idag tycker är särskilt viktiga för en rikspolitiker och jämför med resultaten från år 2000, när frågebatteriet senast ställdes i den nationella SOM-undersökningen.

Egenskaper som är viktiga för rikspolitiker

I den nationella SOM-undersökningen 2000 och 2022 ställdes en fråga som handlade om vilka egenskaper svenskarna anser vara viktiga för en rikspolitiker. Frågan löd: "Vilka egenskaper tycker du är särskilt viktiga för en rikspolitiker?" De olika egenskaperna respondenterna hade att välja bland var tolv till antalet: "Att vara ung", "Att ha förmåga att fatta snabba beslut", "Att vara en skicklig debattör", "Att göra sig bra i TV", "Att vara kunnig i politiska frågor", "Att vara som vanliga människor", "Att vara erfaren", "Att vara kvinna", "Att ha humor", "Att vara inspirerande", "Att vara ärlig", "Att vara en stark ledare". Vi ställer samma fråga igen, men har valt att lägga till ytterligare ett alternativ "Att vara intelligent". Svarsskalan går mellan "Mycket viktig egenskap", "Ganska viktig egenskap", "Varken viktig eller oviktig egenskap", "Ganska oviktig egenskap" och "Mycket oviktig egenskap".

I tabell 1 jämförs hur människor för drygt tjugo år sedan såg på vilka egenskaper som var viktiga med hur det såg ut 2022. Det första man kan konstatera är att svenskarnas rangordning av viktiga egenskaper delvis har förändrats. De allra viktigaste egenskaperna är fortfarande att vara ärlig och kunnig. Men det har skett en liten förskjutning. Det har blivit något mindre viktigt att vara ärlig och något mer viktigt att vara kunnig. Den tredje viktigaste egenskapen år 2000 var att vara som vanliga människor och att vara erfaren. 2022 har dessa två egenskaper sjunkit i betydelse. Att vara som vanliga människor har sjunkit med hela 16 procentenheter. Det är framför allt personer till vänster som har ändrat uppfattning om betydelsen av att vara som en vanlig människa. 2000 ansåg 58 procent att det var en viktig egenskap och 2022 är det 36 procent, det vill säga en minskning med 22 procentenheter. Personer till höger anser också att det är en mindre viktig egenskap 2022 än vad som var fallet 2000. Men där är minskning mindre spektakulär. 2000 tyckte 47 procent att vara vanlig var en väldigt viktig egenskap. 2022 har den andelen sjunkit tio procentenheter till 37 procent. Sverigedemokraternas anhängare är de som i störst utsträckning anser att vara vanlig är en mycket viktig egenskap (49 procent). Anhängare till Miljöpartiet (22 procent) och Vänsterpartiet (25 procent) är de som i lägst grad tycker att egenskapen är betydelsefull. För 20 år sedan var det annorlunda, då var det över 60 procent av vänsterpartisterna som ansåg det vara en mycket viktig egenskap (64 procent) och över hälften av miljöpartisterna

(55 procent). Humor är också en egenskap som är klart mindre viktig 2022 än 2000. Men här är nedgången jämnstor bland olika grupper.

Till 2022 lade vi alltså till "intelligent" bland egenskaperna. Resultatet i tabell 1 visar att det är ett uppskattat anlag. Intelligens är den tredje viktigaste egenskapen hos en rikspolitiker. De tre viktigaste egenskaperna för en rikspolitiker 2022 är således att vara ärlig, kunnig och intelligent. Nu vet vi inte hur människor hade rankat intelligens 2000, men att döma av trenderna verkar egenskaper som att vara ärlig, vanlig, att ha humor och inspirerande vara mindre populära idag än vad som var fallet för drygt 20 år sedan. Till och med erfaren är mindre viktig. Under senare år har medelåldern för riksdagsledamöterna sjunkit (SCB, 2020). Ett sätt att förstå varför svenskarna har nedgraderat erfarenhet är att de samtidigt kommit att uppskatta ungdom. Så är emellertid inte fallet. Ung är fortfarande en irrelevant egenskap för en rikspolitiker. Endast en procent anser att det mycket viktigt att vara ung.

Tabell 1 Mycket viktiga egenskaper för en rikspolitiker, 2000 och 2022 (procent)

Att vara:	2000	2022	Förändring
Ärlig	86	81	-5***
Kunnig	74	78	+4***
Intelligent	-	57	
Som vanliga människor	53	37	-16***
Erfaren	52	46	-6***
Stark ledare	49	53	+4***
Inspirerande	39	30	-9***
Skicklig debattör	22	24	+2
Humor	21	9	-12***
Snabba beslut	18	18	0
Bra i TV	6	7	+1
Kvinna	6	6	0
Ung	3	1	-2

Kommentar: Frågan lyder 'Vilka egenskaper tycker du är särskilt viktiga för en rikspolitiker?'. 'Att vara ung'. 'Att ha förmåga att fatta snabba beslut'. 'Att vara en skicklig debattör'. 'Att göra sig bra i TV'. 'Att vara kunnig i politiska sakfrågor'. 'Att vara som vanliga människor'. 'Att vara erfaren'. 'Att vara kvinna'. 'Att ha humor'. 'Att vara inspirerande'. 'Att vara ärlig'. 'Att vara en stark ledare'. 'Att vara intelligent' (endast 2022). Svarsalternativen är 'Mycket viktig', 'Ganska viktig', 'Varken viktig eller oviktig', 'Ganska oviktig' samt 'Mycket oviktig'. Det som redovisas i tabellen är det som anser egenskapen vara 'Mycket viktig'. Procentbasen utgörs av de som besvarade frågan. Lägst antal svar 2000: 1 623 (Att göra sig bra i TV). Lägst antal svar 2022: 1 506 (Att ha förmåga att fatta snabba beslut). Egenskaperna i tabellen är rangordnade efter hur viktiga de var i undersökningen från 2000. *** p<0,001, ** p<0,01, * p<0,05

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2000 och 2022.

En tolkning av resultaten är att det finns en tendens att människor fått en mer elitistisk syn på politiker. Politikerna ska förutom att vara ärliga, kunniga och intelligenta även vara starka ledare. En rikspolitiker som har humor, är inspirerande och vanlig är däremot mindre gångbar idag än vad som var fallet år 2000. Man kan också vända på listan och studera vilka egenskaper som är minst viktiga för en rikspolitiker. Enligt svenskarna är att vara ung, kvinna och göra sig bra i TV inte några speciellt viktiga egenskaper, varken 2000 eller 2022. Till den listan kan man 2022 även lägga till att ha humor. Trots att vi kan se att kvinnor och män i allt större utsträckning väljer olika politiska partier och att vi har haft en kvinnlig statsminister så har inte egenskapen att vara en kvinna ökat i betydelse. Den är lika oviktig idag som för 20 år sedan.

Vilka är det som tycker att vara ärlig, kunnig och intelligent är de allra viktigaste egenskaperna hos en rikspolitiker? I tabellen nedan har vi slagit samman de tre viktigaste egenskaperna 2022 till en tvådelad variabel, där de som kryssat för att alla tre är mycket viktiga har värde 1 och de som anser att två eller färre av egenskaperna är mycket viktiga har värde 0. Av svarspersonerna är det 45 procent som kryssat för att de anser att vara ärlig, kunnig och intelligent tillsammans är mycket viktiga egenskaper. Man kan säga att det råder en ganska stor uppslutning kring betydelsen av att en rikspolitiker har dessa tre attribut. I tabell 2 analyseras vilka faktorer som bäst kan förklara vilka som anser att de ovan nämnda egenskaperna är mycket viktiga. Det första man kan konstatera är att egenskaperna inte är något som skiljer partianhängarna åt. De är överens gällande egenskapernas vikt. Däremot kan vi se att kvinnor, yngre och politiskt intresserade i större utsträckning än andra framhåller de tre egenskaperna. Om man försöker beräkna sannolikheten för att en ung politiskt intresserad kvinna tycker att ärlighet, kunnighet och intelligens sammantaget är mycket viktiga egenskaper hos en rikspolitiker visar det sig att den är ganska hög, 72 procent. En politiskt ointresserad äldre man har bara en beräknad sannolikhet på 25 procent att lyfta fram dessa egenskaper. Skillnaderna är stora, men man ska ha i åtanke att vi i den här beräkningen bygger på relativt få individer.

Värt att nämna, när det kommer till kön, är att män inte lyfter fram andra egenskaper än kvinnor. I stället anser män generellt att olika typer av egenskaper är mindre viktiga. Av tretton egenskaper för rikspolitiker tycker kvinnor att nio av dem är viktigare än vad män gör. De fyra av egenskaperna där män och kvinnor är ense om deras betydelse är att göra sig bra i TV, att vara ung, att ha humor och vikten av att vara ärlig.

Tabell 2 Ärlig, kunnig och intelligent som mycket viktiga egenskaper för en rikspolitiker, 2022 (OLS)

Kvinna	0.08** (0.03)
Ålder (15–90)	-0.01** (0.00)
Högutbildad	-0.01 (0.03)
Politiskt intresserad	0.11** (0.02)
Parti (Referensgrupp: Socialdemokraterna)	
Vänsterpartiet	0.01 (0.06)
Centerpartiet	0.01 (0.06)
Liberalerna	0.08 (0.06)
Moderaterna	0.02 (0.04)
Kristdemokraterna	0.08 (0.06)
Miljöpartiet	-0.03 (0.06)
Sverigedemokraterna	0.05 (0.04)
Konstant	0.22** (0.07)
Antal svar	1 325
R ²	0.03

Kommentar: Tabellen visar resultaten från en OLS-regression med standardfel inom parentes. Den beroende variabeln är kodad 1 om den svarande har angett att 'Ärlig', 'Kunnig' och 'Intelligent' är mycket viktiga egenskaper för en rikspolitiker, och kodad 0 om den svarande angett att två eller färre av egenskaperna är mycket viktiga. Variabeln "Universitetsutbildning" utgår från en utbildningsvariabel kodad 'Låg', 'Medellåg', 'Medelhög', 'Hög'. 'Hög' har kodats 1 medan övriga kategorier har kodats 0. Variabeln "Politiskt intresserad" utgår från frågan 'Hur intresserad är du i allmänhet av politik?' Skalan har vänts och lyder 'Inte alls intresserad', 'Inte särskilt intresserad', 'Ganska intresserad' och 'Mycket intresserad'. För formulering av frågan och svarsalternativen, se kommentar under tabell 1. Standardfelen visas inom parentes. ** p<0,01, * p<0,05.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2022.

Om vi använder förklaringsfaktorerna i tabell 2 (kön, ålder, utbildning och politiskt intresse) och kompletterar dem med ideologi för att utröna vilken av de elva önskvärda egenskaperna hos en rikspolitiker det råder mest oenighet kring bland svenskarna, så ser vi lite olika mönster. I tabell 3 kan vi se att det finns störst skill-

nad mellan könen när det gäller betydelsen av att vara en stark ledare. 60 procent av kvinnorna tycker att egenskapen av att vara en stark ledare är mycket viktig, medan knappt hälften av männen (47 procent) delar den bedömningen. Vi kan också notera en ideologisk polarisering kring vissa egenskapers vikt. Den största ideologiska skillnaden finns gällande hur viktigt det är för en rikspolitiker att vara kvinna. Män till vänster tycker i större utsträckning att den är mycket viktig (11 procent) än män till höger gör (2 procent). Den egenskap som skiljer yngre och äldre mest åt är vikten av att vara intelligent. Två tredjedelar av människor mellan 16 och 29 år tycker att intelligens är viktigt (65 procent), medan runt hälften (51 procent) av människor över 65 år av samma åsikt.

Uppfattningen om hur viktigt det är för en rikspolitiker att vara som vanliga människor är något som människor med låg respektive hög utbildning har skilda uppfattningar om. Detsamma gäller för människor som i olika grad är intresserade av politik. Människor som inte har universitetsutbildning tycker det är viktigare att politiker är som folk är mest (43 procent) än vad universitetsutbildade tycker (26 procent). Det är också tydliga skillnader mellan dem som har ett litet och stort politiskt intresse. De som saknar intresse för politik tycker att vara som en vanlig människa är betydligt viktigare (51 procent) än vad de som är mycket intresserade gör (30 procent).

Tabell 3 Mycket viktiga egenskaper hos en rikspolitiker uppdelat på olika bakgrundsvariabler, 2022 (procent)

Bakgrundsvariabel	Egenskap	Skillnader	
Kön	Stark ledare	Kvinnor	60
		Män	47
Ideologi	Kvinna	Klart vänster	11
		Klart höger	2
Ålder	Intelligent	16–29 år	65
		65 år eller äldre	51
Utbildning	Vanlig människa	Ej högutbildad	43
		Högutbildad	26
Politiskt intresse	Vanlig människa	Inte alls intresserad	51
		Mycket intresserad	30

Kommentar: Procentbasen utgörs av de som besvarade frågorna. För formulering av frågan och svarsalternativen, se kommentar under tabell 1. För kodning av bakgrundsvariabler, se kommentar under tabell 2.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2022.

Vem e' de' vi vill ha?

I det här kapitlet har vi studerat hur svenska folkets preferenser kring rikspolitikers egenskaper förändrats genom att jämföra resultat från de nationella SOM-undersökningarna 2000 och 2022. Resultaten signalerar såväl kontinuitet som förändring. Liksom år 2000 framhålls kunnig och ärlig som de allra viktigaste egenskaperna hos en rikspolitiker, kompletterat med intelligent från 2022 års undersökning. Kunnig har dessutom blivit en signifikant viktigare egenskap sedan 2000, medan ärlig blivit signifikant mindre viktig, om än från höga nivåer. Vi kan också konstatera att viss polarisering råder kring en del av egenskapernas vikt. Högutbildade, politiskt intresserade personer till vänster tycker att vara vanlig är väsentligt mindre viktigt jämfört med personer med lägre utbildning, lägre politiskt intresse och med hjärtat till höger. Däremot spelar det en väsentligt större roll för vänsterlutande personer än högerlutande att rikspolitiker är kvinnor.

Det är också intressant att konstatera att egenskaper som vanlig, inspirerande och rolig idag över lag anses vara väsentligt mindre viktiga jämfört med för 20 år sedan. Som tidigare nämnt pekades Johan Pehrsons humor och folklighet ut i Liberalernas valanalys som den främsta förklaringen till att partiet kravlade sig över fyra-procentsspärren i riksdagsvalet. Resultaten från det här kapitlet indikerar att den slutsatsen kan vara något förenklad. Politikeregenskaper som Liberalerna själva associerar med sin partiledare anses idag vara klart mindre viktiga än för 20 år sedan och intar inte någon topposition när svenska folket får rangordna egenskaper. Vad som räddade Liberalerna kvar i riksdagen tycks därför primärt ha varit något annat. En tydligare linje i regeringsfrågan och vapenvila i partiets interna falangstrider borde kanske viktas upp i den liberala valanalysen.

Vissa av egenskaperna anses av väljarna vara lika oviktiga idag som för 20 år sedan. Det är noterbart att egenskaperna ung, kvinna och göra sig bra i TV anses vara de tre minst viktiga egenskaperna bland svenska folket både idag och för 20 år sedan. Dessa yttre faktorer, inte minst ungdom och förmåga att gå igenom rutan, lyfts numera ofta fram av partierna själva när de med ljus och lykta söker efter en ny partiledare. Vitalisering av politiska partier och förtroende för desamma tycks ofta bygga på föreställningen att en yngre partiledare kan attrahera nya väljargrupper och bättre kommunicera partiets politik – inte genom en förändring av den förda politiken som sådan. Vi kan konstatera att opinionen går på tvärs med för partierna trendiga egenskaper.

Istället verkar det som att väljarna idag har en mer elitistisk syn på politiker. Att vara ärlig, kunnig, intelligent och stark ledare anses vara de viktigaste egenskaperna 2022 och vittnar om att väljarna i högre utsträckning efterfrågar politiskt relevanta egenskaper än tidigare, på bekostnad av mer personlighetsmässiga attribut. De kombinerade egenskaperna tycks också i högre utsträckning attrahera yngre, politiskt intresserade kvinnor. Vad som föranlett en ökad efterfrågan på politiker som signalerar kompetensrelaterade egenskaper kan man bara spekulera kring.

Väljarpreferenser uppstår inte i ett vakuum utan samspelar sannolikt med den kontext i vilken politiker och väljare befinner sig. Sverige anno 2022 präglades bland annat av en valrörelse där mer fokus riktades mot partiledare och rikspolitiker än under mellanvalsperioden när den senaste undersökningen av politikernas egenskaper gjordes. Den ökade mediebevakningen kring politiker som ett valår frambringar gör sannolikt väljarna mer medvetna om vilka egenskaper de önskar – och inte önskar – hos sina politiska representanter. Det osäkra omvärldsläget ska inte heller uteslutas påverka väljarnas rangordning (Merolla & Zechmesiter, 2009). Vi vet till exempel sedan tidigare att kvinnor upplever högre oro för olika samhällsföreteelser än män (Öhberg, 2019). Knappt hade coronapandemins svallvågor lagt sig när Ryssland den 24 februari 2022 inledde sin fullskaliga militära invasion av Ukraina. Med kriget åter på den europeiska kontinenten tedde sig Sveriges säkerhetspolitiska läge mer hotfullt än på länge och föranledde en historisk ansökan om medlemskap i Nato i maj 2022. Det ryska anfällskriget och den utdragna svenska Nato-anslutningsprocessen kan utgöra en faktor till varför svenska folket efterfrågar kunniga och starka ledare i signifikant högre utsträckning idag jämfört med för 20 år sedan. Krig och konflikter har i flera kontexter funnits stärka preferenser för ledare som utstrålar olika typer av styrka (Laustsen & Bang Pedersen, 2017). När omvärldsläget blir mer hotfullt tycks mer jovialiska egenskaper som att vara inspirerande och ha humor helt enkelt få stryka på foten. Kärva tider ökar efterfrågan på kärva ledare.

Referenser

- Barisione, Mauro (2009). So, what difference do leaders make? Candidates' images and the "conditionality" of leader effects on voting. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 19(4): 473–500.
- Esser, Frank & Jesper Strömbäck (red, 2014). *Mediatization of politics: Understanding the transformation of Western democracies*. Cham: Springer.
- Fiske, Susan T., Cuddy, Amy J. & Peter Glick (2007). Universal dimensions of social cognition: Warmth and competence. *Trends in cognitive sciences*, 11(2): 77–83.
- Funk, Carolyn L. (1997). Implications of political expertise in candidate trait evaluations. *Political Research Quarterly*, 50(3): 675–697.
- Garzia, Diego, Ferreira da Silva, Frederico & Andrea De Angelis (2022). Partisan dealignment and the personalization of politics in West European parliamentary democracies, 1961–2018. *West European Politics*, 45(2): 311–334.
- Holmberg, Sören (2009). Candidate Recognition in Different Electoral Systems. I *The Comparative Study of Electoral System*, red. Hans-Dieter Klingemann. Oxford: Oxford University Press, 158–7.
- Hvitfelt, Håkan & Lars Nord (2001). Förlänger ett gott skratt politikerlivet? I Sören Holmberg & Lennart Weibull (red), *Land, du välsignade?* Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.

- Kinder, Donald, R. (1986). Presidential character revisited. I Richard, R. Lau & Donald O. Sears. *Political Cognition*. Hillsdale, NJ: Erlbaum, 233–255.
- Laustsen, Lasse & Alexander Bor (2017). The relative weight of character traits in political candidate evaluations: Warmth is more important than competence, leadership and integrity. *Electoral Studies*, 49: 96–107.
- Laustsen, Lasse & Michael Bang Petersen (2017). Perceived conflict and leader dominance: Individual and contextual factors behind preferences for dominant leaders. *Political Psychology*, 38(6): 1083–1101.
- Liberalerna (2022). Rapport från Liberalernas valanalysgrupp om valet 2022. <https://www.liberalerna.se/wp-content/uploads/valutvardering-2022.pdf>
- Merolla, Jennifer L. & Elisabeth J. Zechmeister (2009). Terrorist threat, leadership, and the vote: Evidence from three experiments. *Political Behavior*, 31:575–601.
- Miller, Arhur H., Wattenberg, Martin P. & Oksana Malanchuk (1986). Schematic assessments of presidential candidates. *American Political Science Review*, 80(2): 521–540.
- Ohr, Dieter & Henrik Oscarsson (2013). Leader traits, leader image, and vote choice. I Kees Aerts, Andre Blais & Hermann Schmitt (red), *Political Leaders and Democratic Elections*. New York: Oxford University Press.
- SCB (2020). *Valda av folket. En studie av social representativitet i folkvalda församlingar*. Demokratisk rapport 25.
- Sveriges Radio (2022). Grafik: Svensk väljaropinion april 2022. Sammanställd av Kantar Sifo på uppdrag av Sveriges Radio Ekot, publicerad 7 maj 2022. <https://sverigesradio.se/artikel/grafik-svensk-valjaropinion-april-2022>
- Öhberg, Patrik (2019). Vad är höglitarna oroliga för? I Anders Carlander, Patrik Öhberg & Elias Mellander (red), *Ingen kommer undan kulturen*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.

